

Globethics Repository

The logo for Globethics, featuring the word "Globethics" in white, sans-serif font centered within a solid blue rectangular background.

H Oikoumenike Decaetia toy PSE (The Ecumenical Decade of World Council of Churches

This page was generated automatically upon download from the Globethics Repository. More information on Globethics see <https://www.globethics.net>. Data and content policy of Globethics Repository see <https://repository.globethics.net/pages/policy>.

Item Type	Article
Authors	Stathokosta, Vassiliki;Stathokosta, Vassiliki
Rights	With permission of the license/copyright holder
Download date	2026-07-03 23:40:26
Link to Item	http://hdl.handle.net/20.500.12424/208569

ΚΑΘ' ΟΔΟΝ

Βάσω Σταθοκώστα

*Οικουμενική Δεκαετία του Π.Σ.Ε.:
Οι Εκκλησίες αλληλέγγυες με τις γυναίκες*

ανάτυπο από το τεύχος 9

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

Οικουμενική Δεκαετία του Π.Σ.Ε.:

Οι Εκκλησίες αλληλέγγυες με τις γυναίκες

Μια ορθόδοξη προσέγγιση

Βάσω Σταθοκώστα

Σε συνεδριάσή της τον Ιανουάριο του 1987 η Κεντρική Επιτροπή του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών αποφάσισε ότι θα έπρεπε να οριστεί μια ειδική δεκαετία, στη διάρκεια της οποίας οι Εκκλησίες θα εργάζονταν και θα αποδείκνυαν έμπρακτα την αλληλεγγύη και τη στήριξή τους προς τις γυναίκες, το μισό και πλέον δηλαδή του εκκλησιάσματός τους. Το κύριο έργο τους θα επικεντρωνόταν στο να ενδυναμώσουν τις γυναίκες, ώστε να συμμετέχουν πιο αποφασιστικά σε υποθέσεις που αφορούν τη ζωή τους, τις οικογένειές τους, την κοινωνία, αλλά και την Εκκλησία.

Το γυναικείο ζήτημα στην Οικουμενική Κίνηση

Η απόφαση αυτή αποτελεί ίσως το αποκορύφωμα κάποιων διεργασιών που το ξεκίνημά τους βρίσκεται κάπου στα πρώτα βήματα της Οικουμενικής Κίνησης κατά τον 20ό αιώνα, με την YWCA (Young Women's Christian Association) και την WSCF (World Student Christian Federation). Από αυτές τις δύο κινήσεις δημιουργήθηκαν δίκτυα εργασίας, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέσω των οποίων το υπό ίδρυση Π.Σ.Ε. απηύθυνε ερωτηματολόγιο προς τις Εκκλησίες, σχετικά με το ρόλο των γυναικών σ' αυτές.

Τα πορίσματα από τις απαντήσεις των Εκκλησιών στο παραπάνω ερωτηματολόγιο παρουσίασε η Sarah Chakko, από την Εκκλησία του Μαλαμπάρ της νότιας Ινδίας, σε αναφορά της με θέμα τη θέση των γυναικών στην Εκκλησία, κατά την Α' Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε. στο Άμστερνταμ, το 1948. Το επόμενο έτος (1949) ιδρύθηκε η «Επιτροπή Ζωής και Εργασίας των Γυναικών στην Εκκλησία», ενώ το 1954, στη Β' Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε. στο Έβανστον δημιουργήθηκε το «Τμήμα Συνεργασίας Γυναικών και Ανδρών στην Εκκλησία», το οποίο προέβλεπε οργάνωση ειδικών συναντήσεων των γυναικών πριν από σημαντικές οικουμενικές συνεδριάσεις.

Ας σημειωθεί ότι στις αρχές του 1960 τα κυρίαρχα ζητήματα αφορούσαν το

γάμο και τη ζωή στην οικογένεια. Συνελεύσεις στην Ασία και την Αφρική, σεμινάρια, καθώς και ενθουσιώδης συμμετοχή των Εκκλησιών του Ειρηνικού, αλλά και της Ευρώπης, αποτελούν χαρακτηριστικά της περιόδου, με αποκορύφωμα τις ολοένα και αυξανόμενες σχέσεις με τις γυναίκες της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Το 1974, εκατόν εξήντα γυναίκες από σαράντα εννέα χώρες συναντήθηκαν στο Βερολίνο, σε προπαρασκευαστική συνεδρίαση ενόψει της Ε΄ Γενικής Συνέλευσης του Π.Σ.Ε. στο Ναϊρόμπι, με θέμα «Σεξισμός στη Δεκαετία του '70: Αρνητική Διάκριση κατά των Γυναικών». Ένας από τους σκοπούς σύγκλησης της συνάντησης ήταν και η προετοιμασία των Εκκλησιών, ώστε να συμμετάσχουν στο Διεθνές Έτος για τη Γυναίκα, που είχε ορίσει ο Ο.Η.Ε. για το 1975. Στη συνάντηση αυτή χρησιμοποιήθηκε ο όρος «σεξισμός», για να δηλώσει την αρνητική κατά των γυναικών διάκριση λόγω του φύλου τους, που συνεπάγεται την άρνηση να τους επιτραπεί η ανάληψη της θέσης που τους αρμόζει στην κοινωνία και στην Εκκλησία. Για το θέμα «σεξισμός» ο τότε Γενικός Γραμματέας του Π.Σ.Ε. Philip Potter δήλωσε χαρακτηριστικά: *«Ούτε οι άνδρες ούτε και οι γυναίκες μπορούν να γίνουν πραγματικά άνθρωποι, αν αυτή η ασθένεια του σεξισμού δεν διαγνωστεί και δεν θεραπευτεί: Ή θα γίνει ένας κόσμος για άνδρες και γυναίκες μαζί ή τίποτε. Και είμαστε ακόμη ένας κόσμος υπό διαμόρφωση. Ο σεξισμός, όπως και ο ρατσισμός, είναι αμαρτία. Μόνον εν Χριστώ μπορούμε να ανακαινιστούμε, να γίνουμε αυθεντικά ανθρώπινα όντα, ως άνδρες και γυναίκες».*

Στην Ε΄ Γενική Συνέλευση, που έγινε τον επόμενο χρόνο (1975) στο Ναϊρόμπι, γίνεται πλέον φανερό ότι οι γυναίκες παίζουν σημαντικό ρόλο στα πλαίσια του Π.Σ.Ε., καθώς το 22% των αντιπροσώπων είναι γυναίκες, ενώ ειδική συνεδρίαση ασχολείται με το γυναικείο ζήτημα, τα πορίσματα της οποίας επηρέασαν στη συνέχεια, άλλες αναφορές και προτάσεις του Π.Σ.Ε.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1978, ξεκίνησε, ως συνέπεια των προσπαθειών του Π.Σ.Ε., μελέτη με θέμα «Κοινωνία Γυναικών και Ανδρών στην Εκκλησία» που διήρκησε 3 χρόνια και αξίζει να σημειωθεί ότι είχε τη μεγαλύτερη συμμετοχή από οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα στην ιστορία του Π.Σ.Ε. Αποκορύφωμα της μελέτης αυτής αποτέλεσε η σύγκληση το 1981 Διεθνούς Διάσκεψης στο Sheffield της Αγγλίας, όπου καταδείχθηκαν για μια ακόμα φορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, ενώ ο τότε Γενικός Γραμματέας του Π.Σ.Ε., Philip Potter, διακήρυσσε και πάλι ότι ο ρατσισμός και ο σεξισμός είναι θεμελιώδη θεολογικά προβλήματα και πρέπει να τα ξεπεράσει η παγκόσμια κοινότητα αν θέλει να γίνει πραγματικά ανθρώπινη. Ένα μήνα αργότερα η Κεντρική Επιτροπή του Π.Σ.Ε. συμφώνησε ότι η απόφαση για ίση συμμετοχή πρέπει να γίνει στόχος, ξεκινώντας κιόλας από τη στελέχωση των επιτροπών του Π.Σ.Ε. στα κέντρα λήψης των αποφάσεων.

Έτσι, το 1983, στη ΣΤ΄ Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε. στο Βανκούβερ οι γυναίκες αποτελούν το 31% των αντιπροσώπων και το 50% των ομιλητών και των προεδρευόντων στις διάφορες επιτροπές.

Το 1985, η Κεντρική Επιτροπή του Π.Σ.Ε. στο Μπουένος Άιρες, ως επακόλουθο της μελέτης για την «Κοινωνία Γυναικών και Ανδρών στην Εκκλησία», και ως μια χριστιανική απάντηση στους στόχους της Δεκαετίας για τις Γυναίκες του Ο.Η.Ε., που έφτανε στο τέλος της, προτρέπει τις Εκκλησίες-μέλη να εξαλείψουν δόγματα και διδασκαλίες που είναι μειωτικά για τις γυναίκες.

Η δεκαετία του Ο.Η.Ε. για τη γυναίκα

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει μια σύντομη παρένθεση-αναφορά στις παράλληλες προσπάθειες του Ο.Η.Ε. Η ανακήρυξη του 1975 ως έτους για τη Γυναίκα επεκτάθηκε σε Δεκαετία, η οποία μάλιστα, ξεκίνησε πολύ αισιόδοξα και πολλά υποσχόμενη. Αλλά λίγο πριν το τέλος της είχε φανεί ξεκάθαρα ότι ελάχιστα πράγματα μπόρεσε να αλλάξει. Ορισμένες όμως από τις διαπιστώσεις του Ο.Η.Ε. σχετικά με τη θέση των γυναικών στη διεθνή κοινότητα κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν εδώ, γιατί καταδεικνύουν από τη μια μεριά τη σοβαρότητα του προβλήματος και από την άλλη καθιστούν σαφές ότι το γυναικείο ζήτημα δεν αφορά μόνον τις γυναίκες αλλά αγγίζει την ανθρωπότητα στο σύνολό της:

- Τοπικές και πολυεθνικές βιομηχανίες αμείβουν με μισθό χαμηλότερο του κανονικού τις γυναίκες και συχνά δεν τους παρέχουν ασφάλεια.
- Σε περιόδους οικονομικής κρίσης είναι οι πρώτες που χάνουν τη δουλειά τους.
- Σε αγροτικές περιοχές οι γυναίκες είναι στο περιθώριο και για τα σχέδια ανάπτυξης κανείς δεν ζητά τη γνώμη τους για βασικές ανάγκες τους.
- Είναι αυτές που υποφέρουν περισσότερο από πυρηνικές δοκιμές, αφού υπόκεινται στην οδύνη ολοένα και αυξανόμενου ποσοστού αποβολών.
- Γυναίκες, θύματα ρατσισμού, βρίσκονται σε μια ιδιόμορφη κατάσταση καταπίεσης που εξηγείται από τρία βασικά γεγονότα: ανήκουν σε κάποια ράτσα που υφίσταται αρνητική διάκριση, ανήκουν στην τάξη των φτωχών και τέλος είναι γυναίκες.
- Η πείνα και ο πόλεμος χτυπούν σκληρότερα τις γυναίκες, αφού αυτές φέρουν τις ευθύνες για την οικογένειά τους.
- Έχει παρατηρηθεί ότι όσο χειροτερεύουν οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες τόσο αυξάνεται το ποσοστό σεξουαλικής καταπίεσης και βίας κατά των γυναικών.

— Η αυξανόμενη φτώχεια και ο επίσης αυξανόμενος «τουρισμός του σεξ» σέρνουν όλο και περισσότερες νέες γυναίκες στην πορνεία.

Οι Εκκλησίες σε αλληλεγγύη με τις γυναίκες

Εκκλησιαστικές γυναίκες που έλαβαν μέρος στη διάσκεψη με θέμα «Ισότητα, Ανάπτυξη και Ειρήνη», που σηματοδότησε το τέλος της Δεκαετίας του Ο.Η.Ε. για τις Γυναίκες, είδαν ότι τα ζητήματα αυτά, τα οποία ανακινούσαν «κοσμικές» οργανώσεις, τις αφορούσαν άμεσα. Παράλληλα διαπίστωσαν το κενό δράσης που υπήρχε στις Εκκλησίες τους στον αγώνα κατά της αδικίας των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Προέκυψε λοιπόν το αίτημα για την Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης ανάγκης για επαναπροσδιορισμό της σχέσης της θεσμοποιημένης Εκκλησίας προς την πλειοψηφία των μελών της.

Το 1986, ένα ερωτηματολόγιο στέλνεται σε όλες τις Εκκλησίες-μέλη, σχετικά με την κατάσταση των γυναικών σε αυτές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι θρησκευτικά και πολιτιστικά στοιχεία αντιμάχονται κοινωνικές και δομικές αλλαγές και ότι στο επίπεδο ηγεσίας και λήψης αποφάσεων, ο αριθμός γυναικών είναι απειροελάχιστος.

Το 1987, και ως ανταπόκριση στις απαντήσεις του παραπάνω ερωτηματολογίου, η Κεντρική Επιτροπή ενέκρινε τα σχέδια για την έναρξη της Οικουμενικής Δεκαετίας των Εκκλησιών σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες. Στο διάστημα αυτό, 1988-98, οι Εκκλησίες καλούνται να ανταποκριθούν στους εξής στόχους:

1. Ενδυνάμωση των γυναικών, ώστε να αμφισβητήσουν καταπιεστικές δομές στην παγκόσμια κοινότητα, στη χώρα τους και στην Εκκλησία τους.
2. Να διασφαλιστεί ότι η αποφασιστική συμμετοχή των γυναικών είναι κάτι που ήδη υφίσταται σε Εκκλησίες και κοινότητες, μέσα από την από κοινού λήψη αποφάσεων, τη θεολογία και την πνευματικότητα.
3. Να γνωστοποιηθούν και να πάρουν μορφή οι απόψεις των γυναικών και η δραστηριότητά τους στον αγώνα για δικαιοσύνη, ειρήνη και την ακεραιότητα της δημιουργίας.
4. Να βοηθηθούν οι Εκκλησίες, ώστε να απαλλαγούν από συμπτώματα ρατσισμού, σεξισμού και ταξικότητας, καθώς και από διδασκαλίες και πρακτικές που στρέφονται κατά των γυναικών.
5. Να ενθαρρυνθούν οι Εκκλησίες, ώστε να πάρουν αποφάσεις σε αλληλεγγύη με τις γυναίκες.

Είναι σαφές ότι η Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών προκαλεί τις Εκκλησίες να πάρουν μια ξεκάθαρη θέση, με λόγια και έργα, για κρίσιμα ζητήματα, από τα οποία εξαρτάται η ζωή πολλών γυναικών. Τονίζεται ότι ο

χριστιανισμός δεν μπορεί να στεριώσει πάνω σε προκλητικές καταστάσεις και αδικίες, γι' αυτό το λόγο καλούνται οι Εκκλησίες να στηρίξουν τις γυναίκες και να γίνουν συμμετόχες στο έργο της μεταμόρφωσης της ζωής των δύο φύλων τόσο στην κοινωνία όσο και στην Εκκλησία.

Ανταπόκριση των Εκκλησιών στην Οικουμενική Δεκαετία

Κατά την πρώτη χρονιά της Οικουμενικής Δεκαετίας των Εκκλησιών (1988), το Π.Σ.Ε. έλαβε ενθουσιώδεις αναφορές για δραστηριοποίηση Εκκλησιών στην Αφρική, την Ασία, την Ευρώπη, τη Μ. Ανατολή, τη Β. Αμερική, τη Λατινική Αμερική. Το ξεκίνημα ήταν συνήθως κάποιες ακολουθίες και στη συνέχεια συλλογική εργασία, ομάδες συζήτησης για την κατάσταση των γυναικών και όχι σπάνια παρόντες ήταν και άνδρες που ανήκαν στα υψηλά στελέχη του εκκλησιαστικού σώματος. Και ήταν δικαιολογημένος ένας τέτοιος ενθουσιασμός. Οι στόχοι της Οικουμενικής Δεκαετίας των Εκκλησιών ξεκινούν από διαπιστώσεις που έγιναν σε διάφορες χώρες και Εκκλησίες, και που ενδεχομένως στον ελλαδικό χώρο ούτε καν φανταζόμαστε (χωρίς βέβαια να αποκλείονται και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες απλά αγνοούμε ή και εθελότυφλούμε). Στην Αφρική είναι οι γυναίκες εκείνες που έχουν όλες τις ευθύνες της οικογένειας, από το να εξοικονομήσουν τροφή ως το να πληρώσουν τα δίδακτρα των παιδιών στο σχολείο. Η προσφορά τους αυτή όμως δεν αναγνωρίζεται και συχνά η σωματική τους ακεραιότητα κινδυνεύει από το σύζυγο. Ξυλοδαρμοί, άγριες βιαιότητες και για λόγους ασήμαντους, αναφέρονται συχνά σε οικουμενικές συναντήσεις γυναικών και καταγράφονται στα αντίστοιχα έντυπα, ενδεικτικά χαρακτηριστικά της αδικίας που υφίστανται και του πόσο σοβαρό και περίπλοκο είναι το πρόβλημα. Σε κάποια μέρη της Ασίας, οι γυναίκες βρίσκονται θύματα της οικονομικής κρίσης και αναπόφευκτα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Στα νησιά του Ειρηνικού πολύ μεγάλο ποσοστό γυναικών μετά από εννέα μήνες κσοφορίας αποδεικνύονται μητέρες τερατογονιών, αποτέλεσμα της καταστροφής του περιβάλλοντος που προκάλεσε η συσσώρευση χημικών και άλλων επικίνδυνων αποβλήτων που οι μεγάλες δυνάμεις πετούν εκεί.

Αλλά και στην Ευρώπη, ζητήματα ρατσισμού, εθνικισμού, αλλαγές οικονομικών συστημάτων, έχουν ως αποτέλεσμα την επιδείνωση της κατάστασης των γυναικών. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της Ανατολικής Γερμανία όπου το υψηλό ποσοστό ανεργίας αναγκάζει τις γυναίκες να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των εργοδοτών, οι οποίοι ζητούν πιστοποιητικό ότι δεν είναι σε θέση να τεκνοποιήσουν προκειμένου να μην αποτελέσουν παθητικό για την επιχείρησή τους. Οι γυναίκες αυτές υποβάλλονται σε στειρώση και, σύμφωνα με κοινωνιολογική έρευνα, ενώ κατά την εποχή της Λαϊκής Δημοκρατίας της

Γερμανίας η στειρώση δεν αποτελούσε υψηλό και απαραίτητο προσόν για εύρεση εργασίας, το 1991 στην περιοχή του Βραδεμβούργου έγιναν 827 επεμβάσεις και το 1993 έφτασαν τις 6.224 [Έθνος, 20-1-95]. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μεταδίδουν ασταμάτητα ιστορίες, ενδεικτικές μιας παγκόσμιας κρίσης: πόλεμοι, φυλετικοί και εθνικοί καθαρμοί, φτώχεια, πείνα, βία κατά των γυναικών και των παιδιών ακόμα και μέσα στα σπίτια τους. Στη Σουηδία μια γυναίκα την εβδομάδα σκοτώνεται από το σύντροφό της. Στη Σκωτία υπολογίζεται ότι καθημερινά 50 γυναίκες εγκαταλείπουν μαζί με τα παιδιά τους το σπίτι τους για να γλιτώσουν από τη λεγόμενη οικιακή βία. Στη Γερμανία ένα παιδί (κυρίως κορίτσι) υφίσταται σεξουαλική κακοποίηση κάθε 3 λεπτά και μια γυναίκα βιάζεται κάθε 4 λεπτά.

Παράλληλα η θέση των γυναικών μέσα στην Εκκλησία δεν είναι η αρμόζουσα, όσο για τη συμμετοχή τους, αυτή συνοψίζεται στο να στέκουν σιωπηλές κατά τη διάρκεια των προσευχών. Όχι σπάνια βλέπουμε να επικρατούν και να διαιωνίζονται έθιμα-ταμπού και άλλες δοξασίες που καμία σχέση δεν έχουν με το χριστιανισμό και το ευαγγέλιο της αγάπης, ενώ αποσπασματικές παραθέσεις από τη Βίβλο τροφοδοτούν ή συντηρούν στάσεις προκλητικές και μειωτικές για τις γυναίκες. Ας σημειωθεί ότι σε πολλές χώρες και Εκκλησίες το αίτημα που προβάλλουν οι γυναίκες για πρόσβασή τους στη θεολογική μόρφωση αντιμετωπίζεται όχι μόνο ως εξωφρενικό, αλλά και ως ύβρις. Όλα τα παραπάνω είναι ζητήματα τα οποία παραθέτουν οι γυναίκες, όταν στρέφονται προς τις Εκκλησίες και ζητάνε υποστήριξη.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία ως επίσημο και ζωτικό μέλος του Π.Σ.Ε. έλαβε το μήνυμα της Δεκαετίας. Εξάλλου για αρκετά από τα ζητήματα, που η Δεκαετία βάζει, η Ορθόδοξη Εκκλησία ασχολήθηκε επίσημα ήδη από το 1976, κατά την Α΄ Διεθνή Διάσκεψη Ορθόδοξων Γυναικών στην Αγάπια της Ρουμανίας. Ιδιαίτερα σημαντική επίσης είναι και η διακήρυξη της Διορθόδοξης Διάσκεψης που έγινε στη Σόφια το 1987, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται: «Ο κόσμος μας έχει μια μακρά ιστορία, κατά την οποία τόσο στις προσωπικές τοποθετήσεις όσο και στη θεσμική ζωή οι γυναίκες έτυχαν άδικης μεταχείρισης και η ουσιαστική ιδιότητά τους ως εικόνας και ομοίωσης Θεού δεν έγινε πλήρως σεβαστή. Μια τέτοια αμαρτωλή διάκριση δεν είναι παραδεκτή από Ορθόδοξη Χριστιανική σκοπιά (βλ. Α΄ Κορ 11,11). Στον αναδημιουργημένο από το Χριστό κόσμο, άνδρας και γυναίκα είναι ισότιμοι (βλ. Γαλ 3,28). Η γνήσια αρμονία ανάμεσα στα δύο αυτά μεγέθη (ανδρικό και γυναικείο) αποτελεί σύμβολο της ακεραιότητας της δημιουργίας παρά τη διαφοροποίησή της. Εμείς οι Ορθόδοξοι οφείλουμε να ξαναδεσμευτούμε στην αλήθεια της πίστης μας ότι η πραγματική αξιοπρέπεια των γυναικών που συνυπάρχουν μαζί με τους άνδρες συνίσταται στο ότι είναι «συνκληρονόμοι χάριτος ζωής» (Α΄ Πετρ 3,7). Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε τη σημαντική διαβεβαίωση της πίστης μας, ότι ως μέλη του σώματος του Χριστού οι

γυναίκες μοιράζονται το «βασιλείον ιεράτευμα» (Α΄ Πέτρ 2,9) μαζί με όλους τους πιστούς. Έχει θεμελιώδη σημασία για την Ορθόδοξη Εκκλησία ότι μια γυναίκα έγινε η μητέρα του ενανθρωπήσαντος Σωτήρα και ότι παραμένει το πρότυπο *par excellence* της ανθρώπινης ακεραιότητας στην οποία αποβλέπουν όλοι οι χριστιανοί, άνδρες και γυναίκες. Ιστορικά, πάντοτε αναγνωρίζαμε στην Εκκλησία το ρόλο των γυναικών ως διακόνων (Ρωμ 16,1. Α΄ Τιμ 5,9-10), μαρτύρων της αναστάσεων (βλ. Μθ 28,10) και τροφών των ενδεών. Ιδιαίτερα, οι Ορθόδοξοι άνδρες πρέπει να αναγνωρίσουν ότι ως πλήρως μέλη της εκκλησίας οι γυναίκες μετέχουν στη μεσιτευτική αποστολή της εκκλησίας να προσεύχονται ενώπιον του Κυρίου για λογαριασμό όλης της δημιουργίας. Πιο συγκεκριμένα, οφείλουμε να βρούμε τρόπους ώστε τα σημαντικά τάλαντα των γυναικών στην Εκκλησία να τεθούν όσο το δυνατόν πλήρως στην υπηρεσία του Κυρίου για την οικοδόμηση της Βασιλείας του. Αυτό σημαίνει περισσότερες ευκαιρίες στις γυναίκες για θεολογική εκπαίδευση και σταδιοδρομία στην Εκκλησία. Πρέπει να σκεφτούν σοβαρά οι ιεράρχες των τοπικών εκκλησιών την επανεισαγωγή της αρχαίας τάξης των Διακονισσών» [παρά Ι. Καραβιδόπουλος, Καθ' Οδόν 4, σ. 96-97].

Η Ορθοδοξία, λοιπόν, δεν ήταν απροετοίμαστη, ούτε και αμέτοχη των διεργασιών που οδήγησαν στην έναρξη της Δεκαετίας. Σύμφωνα όμως με τη Leonie Liveris, εκδότρια του περιοδικού *Mary Martha*, για το οποίο θα γίνει λόγος σε άλλο σημείο, η Ορθόδοξη Εκκλησία αντέδρασε έχοντας φανερά άγχος. Η εκδότρια θεωρεί ότι υπήρξαν εξαρχής παρεξηγήσεις ή και υποψίες για τις προθέσεις και τους σκοπούς της Οικουμενικής Δεκαετίας, που στάθηκαν εμπόδια στην πλήρη ανάμειξη των ορθόδοξων Εκκλησιών στα διάφορα προγράμματα και δραστηριότητες της περιόδου. Η ίδια αναφέρει τη συνάντηση γυναικών του Π.Σ.Ε. με ορθόδοξες γυναίκες των Η.Π.Α., λίγο πριν την έναρξη της Οικουμενικής Δεκαετίας, κατά την οποία οι τελευταίες έδειξαν απροθυμία να αποδεχτούν το σχετικό κείμενο. Η απροθυμία οφειλόταν σε κάποιες εκφράσεις, όπως: «η ανάγκη για αντικατάσταση ιεραρχικών δομών από άλλες πιο συμμετοχικές», στις οποίες είδαν να διαφαίνεται ψευδής αντίθεση. Παρ' όλα αυτά, συνοψίζει, προέκυψαν θετικά σχόλια, που στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στους επισκόπους των ορθόδοξων Εκκλησιών στις Η.Π.Α.

Παρά τα κάποια προβλήματα όμως, σε συναντήσεις ορθόδοξων γυναικών που διοργανώνονται σε Η.Π.Α., Μ. Ανατολή και Ευρώπη ως ανταπόκριση στο κάλεσμα της Οικουμενικής Δεκαετίας ανιχνεύονται η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία, καθώς και τρόποι ευρύτερης συμμετοχής. Αξίζει να σημειωθούν ορισμένα στοιχεία για τη Β΄ Διεθνή Διάσκεψη Ορθόδοξων Γυναικών που έγινε στα Χανιά από 16-24 Ιανουαρίου 1990 με θέμα «Εκκλησία και Πολιτισμός». Αντιπρόσωποι από δεκαπέντε χώρες από Μ. Ανατολή, Ασία, Αυστραλία, Ανατολική και Δυτική Ευρώπη καθώς και Β. Αμερική, συναντήθηκαν στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης υπό τη διοργάνωση και υποστήριξη του Τμήματος

Γυναικών στην Εκκλησία και την Κοινωνία του Π.Σ.Ε. Στον πρόλογο των πρακτικών που εξέδωσε η Διάσκεψη σημειώνεται: «Γιορτάζουμε την Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες (1988-98) συνεισφέροντας στο έργο που έχει ανατεθεί στις Εκκλησίες». Οι σκοποί της Διάσκεψης, η οποία αποτέλεσε κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της Α΄ Διεθνούς Διάσκεψης Ορθόδοξων Γυναικών στην Αγίατριά της Ρουμανίας του 1976 και της Διορθόδοξης Διάσκεψης για τη θέση των γυναικών στην Εκκλησία και τη χειροτονία γυναικών που έγινε, με πρωτοβουλία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στη Ρόδο το 1988, ήταν οι εξής:

1. Να προσφέρει ένα βήμα στις ορθόδοξες γυναίκες, ώστε να μοιραστούν εμπειρίες και σκέψεις κυρίως σχετικά με το λειτούργημα, την ανθρώπινη σεξουαλικότητα και τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων.

2. Βαθύτερη κατανόηση της αλληλεπίδρασης πίστης, Εκκλησίας και πολιτισμού.

3. Να επισημάνει θέματα και να θέσει στόχους για την Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες.

Οι τρεις κύριες εισηγήσεις, που έθεσαν τις βάσεις για τη συζήτηση, αλλά και την τελική αναφορά (πρακτικά) της Διάσκεψης, ήταν της Dr. Elisabeth Behr-Sigel από τη Γαλλία που μίλησε με θέμα «Γυναίκες και Λειτούργημα – Σύγχρονες Εξελίξεις» (Women and Ministry – Current Development), του πρωθιερέα Thomas Hopko από τις Η.Π.Α., «Θεός και Γένος – Ανθρώπινη Σεξουαλικότητα από Ορθόδοξη Άποψη» (God and Gender – Human Sexuality from an Orthodox Perspective) και της καθ. Mary Thomas από την Ινδία, «Οράματα για Συμμετοχή και Λήψη Αποφάσεων από τις Γυναίκες στην Ορθόδοξη Εκκλησία» (Visions for Participation and Decision-Making by Women in the Orthodox Church).

Τα κοινά ενδιαφέροντα που προέκυψαν μέσα από πολλές διαφορετικές απόψεις ήταν:

α) Η επείγουσα ανάγκη για ανανέωση των λειτουργημάτων των γυναικών, κυρίως της διακονίας.

β) Η ανάγκη για αποσαφήνιση των διδασκαλιών της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις και

γ) Η ανάγκη για εξέταση και διεύρυνση της συμμετοχής των γυναικών στην Εκκλησία και στο επίπεδο λήψης αποφάσεων.

Η εκτίμηση της Διάσκεψης διατυπώνεται ως εξής: «Η Διάσκεψη της Κρήτης έδωσε σε μας τις Ορθόδοξες γυναίκες μια σπάνια ευκαιρία να δούμε τις ζωές μας μέσα από το πρίσμα των διαφορετικών εμπειριών μας. Η ελπίδα μας είναι ότι αυτές οι μελέτες και οι προτάσεις μας θα εμπλουτισθούν, θα ενισχυθούν, θα κάνουν πιο αρεστή στο Θεό τη ζωή και το έργο της Ορθόδοξης Εκκλησίας».

Έτσι, δηλώνεται και η σημασία που μπορεί να έχει για την Ορθόδοξη Εκκλησία, η Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες, τη σημασία της συνεύρεσης, του διαλόγου, της αλληλοενημέρωσης, της επικοινωνίας.

Αυτές ακριβώς τις ανάγκες ήρθε να καλύψει η πρόταση του δικτύου εργασίας Ορθοδόξων γυναικών που έγινε κατά τη διάρκεια της Β΄ Διάσκεψης στα Χανιά (1990) σχετικά με την έκδοση ενός περιοδικού, το οποίο θα εξέταζε θέματα γυναικών από ορθόδοξη σκοπιά. Η ανταπόκριση στο αίτημα ήταν άμεση και το περιοδικό με τίτλο «*Mary Martha*» ήταν έτοιμο για διανομή κατά τη Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε. στην Καμπέρρα το Φεβρουάριο του 1991. Εκδότριά του η Leonie Liveris, ιστορικός, που προέρχεται από την ελληνοορθόδοξη κοινότητα της Αυστραλίας. Για το όνομα του περιοδικού, η ίδια λέει ότι «... διαλέχθηκε για να δηλώσει το δίλημμα που οι περισσότερες γυναίκες αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή. Η Μαρία και η Μάρθα δεν εκπροσωπούν “ή το ένα ή το άλλο”, δύο αντικρουόμενες επιλογές για τις γυναίκες, αλλά δύο δυναμικές που ενυπάρχουν στην καθεμιά μας. Η ιστορία τους ενθαρρύνει τις γυναίκες να αναπτύξουν και τις δύο. Είναι το μοναδικό περιοδικό που στοχεύει ειδικά στα ζητήματα που οι γυναίκες αντιμετωπίζουν στην Εκκλησία. Τα άρθρα ποικίλλουν από ριζοσπαστικές απόψεις για κοινωνικά ζητήματα όπως η βία, το λειτούργημα της γυναίκας μέσα στο χώρο της Ορθοδοξίας, μέχρι τους πιο παραδοσιακούς και αποδεκτούς ρόλους των γυναικών μέσα στην οικογένεια και τη μοναστική ζωή».

Δύο άλλες περιπτώσεις ανταπόκρισης στο κάλεσμα της Οικουμενικής Δεκαετίας που είναι ενδεικτικές για τα προβλήματα που οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σε διάφορες χώρες του κόσμου, αξίζει να αναφερθούν εδώ. Η πρώτη είναι η κλήση για διεθνή αλληλεγγύη «Πέμπτη στα μαύρα». Όταν οικουμενικές ομάδες γυναικών επισκέφτηκαν διάφορα μέρη της πρώην Γιουγκοσλαβίας το Δεκέμβριο του 1992, δέχτηκαν το αίτημα γιουγκοσλάβικων γυναικείων ομάδων που προέρχονταν από όλες τις πλευρές του πολέμου, να ντύνονται οι γυναίκες στα μαύρα κάθε Πέμπτη ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τη συνεχιζόμενη βία του πολέμου. Πρόκειται για μια ιδέα που ξεκίνησε από την Ιερουσαλήμ, όπου Ιουδαίες και Παλαιστίνιες ντυμένες στα μαύρα διαμαρτύρονταν μαζί κάθε εβδομάδα, ενάντια στην κατοχή. Οι γυναίκες στο Βελιγράδι και στην Κροατία ακολούθησαν αυτή την τακτική και στέκονταν σιωπηλές στην αγορά ή σε άλλα δημόσια μέρη εκφράζοντας τη διαμαρτυρία τους για τις εχθρότητες και κυρίως για τους βιασμούς και την άσχημη μεταχείριση των γυναικών. Η ομάδα γυναικών του Π.Σ.Ε. έλαβε το μήνυμα και απηύθυνε έκκληση προς γυναίκες και άνδρες όλου του κόσμου να ντύνονται στα μαύρα κάθε Πέμπτη ως ένδειξη αλληλεγγύης προς τις γυναίκες της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Αλλά η ενέργεια

αυτή έγινε ταυτόχρονα αντιληπτή και ως διαμαρτυρία κατά της βίας που βιώνουν οι γυναίκες σε όλες τις εμπόλεμες καταστάσεις στις διάφορες χώρες του κόσμου, όπου η ανδρική πρακτική είναι πάντα η ίδια. Βιασμός και βία είναι τα παράγωγα του πολέμου είτε πρόκειται για την πρώην Γιουγκοσλαβία είτε οπουδήποτε αλλού... Στην Αυστραλία το σύνθημα της κινητοποίησης ήταν «Πέμπτη στα μαύρα – διεκδικούμε έναν κόσμο δίχως βία και βιασμούς», ενώ εκδόθηκε και σχετικό φυλλάδιο. Στην Ινδία κάθε Πέμπτη ακολουθείται η ίδια τακτική: στέκονται ακίνητες, ντυμένες στα μαύρα και κρατούν συνθήματα κατά της βίας. Αλλά και σε κάποιες περιοχές της Ελβετίας, κάθε δεύτερη Πέμπτη, οι γυναίκες κατέφυγαν αρκετές φορές σε αυτόν τον τρόπο για να εκφράσουν την αλληλεγγύη τους προς τις γυναίκες θύματα βίας και πολέμου.

Η δεύτερη αξιοσημείωτη προσπάθεια στα πλαίσια της Οικουμενικής Δεκαετίας είναι το παγκόσμιο δίκτυο εργασίας που ονομάστηκε SISTERS (Sisters In Struggle To Eliminate Racism and Sexism = αδελφές στον αγώνα για την εξάλειψη του ρατσισμού και του σεξισμού). Ξεκίνησε από μια συνάντηση στο Trinidad τον Οκτώβριο του 1992, στα πλαίσια του αφιερωμένου στην αντίσταση των ιθαγενών και του λαού έτους. Εκεί παραβρέθηκαν 80 γυναίκες από διάφορες Εκκλησίες και κινήσεις γυναικών από την Αφρική, την Ασία, τον Ειρηνικό, την Αμερική και την Καραϊβική. Το δίκτυο SISTERS προέκυψε από τη συνειδητοποίηση ότι υπήρχε έντονη ανάγκη για συστηματική εργασία και αντιμετώπιση σε διεθνές επίπεδο ζητημάτων, όπως οικονομική δικαιοσύνη, ανθρώπινα δικαιώματα, ιθαγενείς και εδαφικά δικαιώματα, βία κατά των γυναικών, υγεία και εκπαίδευση.

Στα μέσα της Οικουμενικής Δεκαετίας το Π.Σ.Ε. κάλεσε μια ομάδα γυναικών από τις διάφορες περιοχές, σε εβδομαδιαία σύσκεψη εκτίμησης των 5 (1988-1993) πρώτων χρόνων της Δεκαετίας. Σε αυτή γιορτάστηκε ότι είχε ήδη γίνει, αναλύθηκε ό,τι έπρεπε να γίνει και συζητήθηκε το πώς θα μπορούσε να αξιοποιηθεί καλύτερα το δεύτερο μισό της Δεκαετίας. Το πιο σημαντικό όμως ήταν ότι διαπιστώθηκε έγκαιρα πως το ενδιαφέρον των Εκκλησιών είχε μειωθεί και ότι, ενώ ο αρχικός σκοπός ήταν μια Οικουμενική Δεκαετία των *Εκκλησιών* σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες, η κατάληψη έτεινε να είναι μια Δεκαετία των *Γυναικών* σε Αλληλεγγύη με τις Γυναίκες. Οι Εκκλησίες, μετά από κάποια πρώτα δείγματα συμμετοχής, άφησαν το έργο στους ώμους των γυναικών, ενώ ορισμένες άλλες δεν έκαναν κάποια επίσημη σχετική ενέργεια ούτε και χορήγησαν οικονομική ή άλλη βοήθεια, ώστε οι γυναίκες να προχωρήσουν μόνες τους. Χαρακτηριστική είναι η διαπίστωση της Aruna Gnanadason από το Πρόγραμμα Γυναικών του Τμήματος Γυναικών του Π.Σ.Ε., σε συνέδριο που έγινε από 29 Απριλίου ως 8 Μαΐου 1994 στο Bossey, ότι η Οικουμενική Κίνηση δεν τήρησε τις υποσχέσεις της για τη Δεκαετία.

Οι γυναίκες αποφάσισαν να δώσουν τη Δεκαετία «πίσω στις Εκκλησίες»

κατά τα επόμενα 5 χρόνια (1993-1998) και εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα ομαδικών επισκέψεων σε κάθε μια από τις 322 Εκκλησίες-μέλη του Π.Σ.Ε., κάτι άνευ προηγουμένου στην ιστορία του Συμβουλίου. Οι ομάδες επίσκεψης οφείλουν να κάνουν διάλογο με τις κατά τόπους Εκκλησίες για τα επιτεύγματα που σημειώθηκαν ως ανταπόκριση στη Δεκαετία και συζητήσεις, οι οποίες θα είναι ανάλογες με τις ιδιαιτερότητες, πολιτιστικές, εκκλησιαστικές, διαμορφωμένες πραγματικότητες και ευαισθησίες της κάθε περιοχής. Στόχος, δηλαδή, των επισκέψεων αυτών δεν είναι να προκαλέσουν τις Εκκλησίες σε ζητήματα που αυτές θεωρούν ευαίσθητα, αλλά να τις ευαισθητοποιήσουν περισσότερο σε θέματα συμμετοχής των γυναικών. Έτσι κατά τις επισκέψεις, για παράδειγμα, σε ορθόδοξες χώρες δεν πρόκειται να τεθεί το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών· σε Εκκλησίες όμως που έχουν αποδεχτεί τη χειροτονία γυναικών, αλλά οι γυναίκες-ιερείς δεν απολαμβάνουν τον ίδιο σεβασμό με τους άνδρες, το πρόβλημα πρέπει να συζητηθεί και να αντιμετωπιστεί. Οι βασικές περιοχές ενδιαφέροντος που τονίζονται από τις γυναίκες όλου του κόσμου και που αποτελούν θέματα συζήτησης είναι:

- Βία κατά των γυναικών και οι διαφορετικές μορφές με τις οποίες αυτή εμφανίζεται.
- Πλήρης και δημιουργική συμμετοχή των γυναικών στη ζωή της Εκκλησίας.
- Η παγκόσμια οικονομική και κοινωνική κρίση και οι συνέπειές της πάνω στις γυναίκες.
- Ρατσισμός κατά των γυναικών.

Ο Γενικός Γραμματέας του Π.Σ.Ε., δρ. Konrad Raiser απηύθυνε επιστολή προς όλες τις Εκκλησίες-μέλη, καθώς και σε όλα τα Εθνικά Συμβούλια των Εκκλησιών ενημερώνοντας για τις επισκέψεις και ζητώντας τους την ανάληψη της οργάνωσης αυτών των επισκέψεων. Αλλά και στην Κεντρική Επιτροπή του Π.Σ.Ε. που συνήλθε τον Ιανουάριο του 1994 στο Γιοχάνεσμπουργκ, ο Κ. Raiser επανήλθε στο γυναικείο ζήτημα, δηλώνοντας στην αναφορά του πως το Π.Σ.Ε. ενδιαφέρεται έντονα για το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών, αφού αρχίζει πια να γίνεται σαφές ότι η κατάσταση αυτή συνιστά μια βασική ηθική και κοινωνική πρόκληση που μπορεί να συγκριθεί με εκείνη του ρατσισμού. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η σύσκεψη για την Οικουμενική Δεκαετία κατά τη Συνεδρίαση της Κ.Ε. στο Γιοχάνεσμπουργκ επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι:

- Θα πρέπει να υπάρξει μια προσπάθεια επανεξέτασης βασικών θεολογικών διατυπώσεων που έχουν νομιμοποιήσει την άσκηση βίας κατά των γυναικών.
- Οι Εκκλησίες θα πρέπει να προσπαθήσουν οι ίδιες να χορηγήσουν κάποια μέσα, ώστε να ενισχύσουν τις γυναίκες στην προσπάθειά τους για μια δίκαιη και μη βίαιη κοινωνία.

— Οι Εκκλησίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν ηθικά και πνευματικά μέσα ώστε να βοηθήσουν τους άνδρες να απαλλαγούν-απελευθερωθούν από την κοινή νοοτροπία για την ανδρική σεξουαλικότητα και την ανδρική βία. Τέτοια μέσα είναι, για παράδειγμα, το κήρυγμα, τα κατηχητικά σχολεία, οι ομάδες μελέτης της Βίβλου, σεμινάρια, συνάξεις και μελέτες, μέσα από τα οποία θα καταδικάζεται η βία, θα δίνεται έμφαση στη σπουδαιότητα της ειρηνικής συμβίωσης και κυρίως θα αναιρείται η «θεολογική» επιχειρηματολογία που δικαιολογεί την κατωτερότητα και εκμετάλλευση της γυναίκας.

— Οι Εκκλησίες θα πρέπει να επανεξετάσουν δομές και λειτουργίες τους, ώστε να μην παραμένουν σιωπηλές μπροστά σε εκδηλώσεις βίας κατά των γυναικών μέσα στην Εκκλησία και έξω από αυτήν.

Τα παραπάνω θέτουν τις Εκκλησίες μπροστά σε μια πρόκληση και ένα καθήκον. Το πρώτο που πρέπει να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι να κινητοποιηθούν οι Εκκλησίες και να ενθαρρύνουν τις γυναίκες να ανακαλύψουν και πάλι τη θέση τους μέσα σε αυτές, προβάλλοντας το θάρρος και την αποφασιστικότητα αγίων γυναικών από τους βιβλικούς χρόνους ως σήμερα.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μπροστά στην πρόκληση της Δεκαετίας

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Β' Διάσκεψη στα Χανιά, στα πρακτικά της οποίας (σελ. 18) αναφέρεται ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη να ξαναβρεθεί η θέση της γυναίκας στην ιστορία της Εκκλησίας μας. Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι το κατά πόσο μπορεί η Εκκλησία να στηρίξει πραγματικά μια τέτοια προσπάθεια. Τα προβλήματα που προκύπτουν στην προκειμένη περίπτωση σχετίζονται με το επίπεδο ενημέρωσης του πληρώματος της Εκκλησίας μας. Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο Ιον Βρία για το θέμα αυτό: «*Η οικουμενική εμπειρία των ορθόδοξων Εκκλησιών στη δυτική διασπορά αγνοείται από την Ανατολή. Η Ορθοδοξία στην Ανατολική Ευρώπη δεν γνωρίζει τις εμπειρίες της Ορθοδοξίας των άλλων χωρών που έρχεται σε επαφή με μη ορθόδοξες κοινότητες*». Η επαφή αυτή δημιουργεί προβληματισμούς, τους οποίους οι Εκκλησίες πρέπει να μοιράζονται μεταξύ τους, ώστε να προχωρούν όλες μαζί και να διαμορφώνουν κοινή άποψη· διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος της απομόνωσης, του χάσματος. Όμως, κατά πόσο το πλήρωμα των ορθόδοξων Εκκλησιών της Ανατολής είναι ενήμερο για τις συζητήσεις και τις τάσεις που επικρατούν στις ορθόδοξες κοινότητες της Δυτικής Ευρώπης ή της Αμερικής; Πόσο γνωστή είναι, για παράδειγμα, η αξιοπρόσεκτη επιχειρηματολογία της Elisabeth Behr Sigel η οποία υποστηρίζει τη χειροτονία γυναικών; Ή ποιος γνωρίζει ότι ο Nicolas Lossky δεν αρκείται στο αρνητικό για τη χειροτονία των

γυναικών επιχείρημα της παράδοσης των 2000 χρόνων και επιμένει –στηριζόμενος στο Α΄ Κορ. 12, 12 εξ, σύμφωνα με το οποίο κανένα μέλος του σώματος δεν μπορεί να ισχυριστει ότι δεν χρειάζεται το άλλο– να θέτει το ερώτημα αν υπάρχει τελικά κάποιος πραγματικός λόγος που να αποκλείει τις γυναίκες, εκτός από το ότι είναι γυναίκες;

Οι παραπάνω προβληματισμοί κατατίθενται, βέβαια, σε δημοσιεύσεις και προκαλούν κάποιες συζητήσεις σε κλειστούς, ακαδημαϊκούς κύκλους, δεν περνούν όμως στο πλήρωμα, καθώς στην Ιεραρχία (και όχι μόνο) της Εκκλησίας υπάρχει πάντοτε η καχυποψία ότι πίσω από κάθε διεκδίκηση ή δραστηριοποίηση των γυναικών της Εκκλησίας κρύβεται το ζήτημα της χειροτονίας. Κατά συνέπεια, οι συμπεριφορές διαμορφώνονται με βάση αυτή την καχυποψία, με αποτέλεσμα τον κίνδυνο να μη δοθεί η ανάλογη σημασία σε πραγματικά κρίσιμα αιτήματα ή δίκαιες επιθυμίες. Ενδεικτικά αναφέρουμε το αίτημα για συμμετοχή των γυναικών στη θεολογική εκπαίδευση όλων των βαθμίδων, συμμετοχή στην ψαλμωδία και την ανάγνωση κατά τις ακολουθίες ή σε άλλες ζωτικές για την ενορία δραστηριότητες. Θεωρητικά, στις παραπάνω δραστηριότητες έχουν πρόσβαση όλοι οι λαϊκοί, στην πράξη όμως απαγορεύεται στο μισό και πλέον του πληρώματος της Εκκλησίας να καλλιεργήσει τα ιδιαίτερα χαρίσματά του και το αποτέλεσμα είναι η ίδια η εκκλησιαστική κοινότητα να ζημιώνεται και να συρρικνώνεται, να γίνεται πιο φτωχή. Και είναι, φυσικά, αυτονόητο ότι καλλιέργεια των ιδιαίτερων χαρισμάτων δεν σημαίνει κατ' ανάγκη αίτημα για χειροτονία, όπως, δυστυχώς, πολλοί-ές ορθόδοξοι-ες αντιλαμβάνονται. Άλλωστε σε ποιο ποσοστό οι ενοριακοί ψάλτες ή αναγνώστες προχωρούν στην ιεροσύνη; Και μια ακόμη παρατήρηση στο σημείο αυτό είναι ίσως απαραίτητη. Για να αντιληφθεί κανείς το πόσο οδυνηρές και τραυματικές μπορεί να είναι οι εμπειρίες από μια τέτοια πρακτική απαγόρευσης, αρκεί μια ματιά στην επιχειρηματολογία που αναπτύσσει ο καθηγητής Τρεμπέλας για το θέμα: *«Τούτο, πρὸς τὴν ἱεράν σεμνότητα τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς συναθροίσεων ἀπᾶντων καὶ τὴν γυναῖκα εἰς κοινὸν στόχον τῶν βλεμμάτων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος ἀπαντος ἐπικαθίζον, δὲν ἐγένετο ποτὲ ἀνεκτὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ»*. Τέτοια επιχειρηματολογία δεν προσβάλλει μόνον τις γυναίκες, αλλά και κάθε άνθρωπο που σέβεται τον εαυτό του ως κατ' εικόνα Θεοῦ δημιουργημα.

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν και θετικές εξελίξεις. Εξάλλου, τα προβλήματα ποικίλλουν στις διάφορες ορθόδοξες Εκκλησίες. Στη ρωσική Εκκλησία, για παράδειγμα, οι γυναίκες γίνονται δεκτές στο ψαλτήρι και ανάλογη πρακτική αρχίζει δειλά δειλά να εφαρμόζεται σήμερα και στην Ελλάδα. Σημαντική εξέλιξη συνιστούν επίσης οι επίσημες αποφάσεις για την επαναφορά του θεσμού των διακονισσών και κάποια σχετική δραστηριοποίηση για τη σύντομη πραγματοποίησή τους. Ακόμη, σημαντική είναι η θέση που οι ορθόδοξες γυναίκες κατακτούν σταδιακά στο θεολογικό και οικουμενικό χώρο. Στη Διάσκεψη

της Αγάπια το 1976, οι μισές τουλάχιστον από τις 45 γυναίκες που ήταν παρούσες είχαν σπουδάσει Θεολογία και πολλές είχαν δραστηριότητα στις οικουμενικές υποθέσεις. Το υψηλό επίπεδο των ορθόδοξων γυναικών που πήραν μέρος στη Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε. στο Βανκούβερ το 1983 οδήγησε, όπως παρατηρεί η Dorothy Harvey, στο Dictionary of the Ecumenical Movement, στην ολοένα αυξανόμενη επιθυμία για περισσότερη πληροφόρηση σχετικά με την Ορθόδοξη Εκκλησία (σ. 777-778). Σε αυτό το πλαίσιο αλληλοεμπλουτισμού θα πρέπει να ενταχθούν και τα δύο πρόσφατα σεμινάρια στο Bossey. Το πρώτο πραγματοποιήθηκε το 1992 με θέμα «Γυναικείες μορφές και Ορθόδοξη πνευματικότητα», ενώ το δεύτερο το 1994 με θέμα «Γυναικεία και Ορθόδοξη πνευματικότητα», τα οποία παρακολούθησαν επίσης καθολικοί και προτεστάντες.

Ιδιαίτερο, τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ίδρυση στις Η.Π.Α. του W.O.M.E.N. (Women's Orthodox Ministries and Educational Network), με σκοπό την υποστήριξη της διακονίας των ορθόδοξων γυναικών μέσα στην Εκκλησία, στην κοινότητα, καθώς και στο εκπαιδευτικό τους έργο. Κάποιοι από τους σκοπούς του W.O.M.E.N. είναι:

- Η προσευχή για την αύξηση της χριστιανικής αγάπης μεταξύ ανδρών και γυναικών.

- Η συνεργασία με τους λειτουργούς της Εκκλησίας και τις γυναικείες ομάδες για την ενθάρρυνση προγραμμάτων της κοινότητας.

- Σεμινάρια με θέματα που θα αφορούν τα ενδιαφέροντα των γυναικών.

- Η αλληλοενημέρωση μεταξύ των ορθόδοξων γυναικών. (Γι' αυτό το σκοπό κυκλοφορούν βιβλίο με τίτλο «Οι Ορθόδοξες γυναίκες σήμερα», καθώς και κασέτες, με περιεχόμενο τη ζωή ορθόδοξων γυναικών ανά τον κόσμο, το έργο τους στην Εκκλησία, την πνευματική ζωή τους κλπ.).

- Η στήριξη και αναβίωση του θεσμού του μόνιμου διακόνου-διακόνισσας στην Εκκλησία.

Όμως μένουν πολλά ακόμη να γίνουν, καθώς υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος που πρέπει να διανυθεί. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά η Leonie Liveris: «Πολλές γυναίκες προτιμούν να μην ανταποκριθούν στην πρόκληση. Αρχούνται στον ατομικό τους ρόλο ως μέλη της Εκκλησίας του Χριστού. Ευχαριστημένες σε μια παθητική και σιωπηλή στάση διακονίας, δικαιώνονται ως σύζυγοι και μητέρες νιώθοντας υπερήφανες για το ότι είναι ορθόδοξες, κάτι που συχνά όμως καλύπτεται από την εθνική τους ταυτότητα». Η πρόκληση λοιπόν είναι παρούσα. Ίσως τα τρία χρόνια που απομένουν μέχρι το τέλος της Δεκαετίας να είναι πολύ μικρό χρονικό διάστημα για να σημειωθούν ριζικές αλλαγές ή για να γίνουν κάποια οράματα πραγματικότητα. Θα μπορούσε όμως αυτό το διάστημα να αποτελέσει την απαρχή σκέψης, συνειδητοποίησης και απόφασης για ανάληψη ευθυνών.

Βιβλιογραφία

- Elisabeth Behr-Sigel, *Το λειτούργημα της γυναίκας στην Εκκλησία* (μτφρ. Καίτη Χιωτέλλη), Αθήνα 1987.
- Της ίδιας, *The Ordination of Women, An Ecumenical Problem*, στο *Theology* Jan.-Febr. 1994, σ. 9-25.
- Ion Bria, *Orthodoxy and Ecumenism: A new theological discourse*, WCC Unit I, Geneve, June 1994.
- Church and Culture*, Orthodox Women's Consultation, 16-24 January, 1990.
- Decade Link* της περιόδου από Δεκέμβριο 1990 ως Μάρτιο 1994.
- Dictionary of the Ecumenical Movement*, WCC Publications, Geneva 1991.
- Ecumenical Review* 40/1, Jan. 1988 (αφιέρωμα: Introducing the ecumenical decade for Churches in solidarity with women).
- Empowered to love*, The Ballycastle Declaration from European consultation on Violence against Women, KEK, WCC, 29 Nov.-4 Dec. 1994.
- Aruna Gnanadason, *Violence Against Women: Women demand action now*, στο *Decade Link*, No 14, March 1994, σ. 3-5.
- Herzel Susannah, *A voice for women*, The women's department of the World Council of Churches, WCC, Geneve 1981.
- Καλογεροπούλου-Μεταλληνού, Βαρβάρα, *Η γυναίκα στην καθ' ημάς Ανατολή*, Αθήνα 1992.
- Limouris G. (εκδ.), *Ecumenical Patriarchate, The place of the woman in the Orthodox Church and the question of the ordination of women*, Interorthodox Symposium Rhodos, Greece, 30 Oct.-7 Nov. 1988, Katerini.
- Leonie Liveris, *The Significance of the decade for the Orthodox Churches*, στο *Ecumenical Review*, 46/2, April 1994.
- Mary Martha*, International Orthodox Women's Journal, Vol. 3, No 2, Jan.-Feb. 1994, No 3/4, Oct. 1994.
- Έντυπα του ΠΣΕ για την Οικουμενική Δεκαετία των Εκκλησιών:
- Living letters... a unique programme of visits to churches around the world marking the midpoint of the Ecumenical Decade: Churches in Solidarity with Women 1988-98.
- When Christian Solidarity is broken...A pastoral and educational brochure addressing the issue of Sexual Harrassment.
- The ecumenical Decade of the Churches in Solidarity with Women.

Die Erde - ein Haus für alle Menschen

WELTGEBETSTAG

Frauen aller Konfessionen laden ein, Freitag, 3. März 1995

*Η γη, ένα σπίτι για όλους τους ανθρώπους
(μπροσούρα εξωφύλλου για την παγκόσμια ημέρα προσευχής
γυναικών όλων των Ομολογιών)*